

את הכתבה הזאת טל ורועי לדרמן לא יוכלו לקרוא. לא בכוחות עצמם. התאומים בני 21, עיוורים מלידה, דווקא אוהבים מאוד לקרוא. "בשבוע הספר קינאתי בחברות שלי שקנו מה שבא להן", אומרת טל, "למה אני חייבת להסתפק במבחן מצומצם?"

כדי להגדיל את המבחן החליטו השניים לצאת למאבק למען אוכלוסייה של 150 אלף עיוורים, דיסלקטים ובעלי לקויות אחרות, שלא יכולים לקרוא בצורה רגילה. "אני מכור לאקטואליה", מספר ורועי, "ואני נאלץ לחכות לסופי שבוע כדי שאמא שלי תקריא לי מאמרים מהעיתון. זה מרגיז, כי היום כבר יש טכנולוגיה שמאפשרת לי לקרוא אותה לבד". בתנועות מיומנות הוא מרליק את הפלטופ ומחבר אליו צג ברייל מייבא מיפן שמתרגם קובצי טקסט. הוא לא נעזר בעכבר, והאצבעות שלו נעות על המקלדת, ובעוד עיניו משוטטות בחלל הוא מקריא, מילה במילה, את השורות שרצות על המסך.

"הכי טבעי לי לקרוא ככה", הוא מוסיף. "רוצה להתחרות איתי במי קורא יותר מהר?"

האסופית ודניאל סטיל

יפה לדרמן (51), מורה לספרות בתיכון בכפר סבא, שמחה מאוד לגלות שהיא נושאת ברחמי התאומים. "אמא שלי תאומה, או ידעתי שיש לי סיכוי להיריון כפול. התבררנו שהם 'שניים במחיר אחד'", היא מספרת. "בשבוע ה-28 התחילו הצירים, וכשלא הצליחו לעצור אותם, נלקחתי לניתוח קיסרי".

טל הייתה הראשונה שהגיחה לעולם במשקל קילו מאתיים. דקות ספורות אחריה הוצא ורועי במשקל קילו שלוש מאות. לאחר שרופאים הצליחו לייצב את קושי הגשימה שהעמיזו את התאומים בסכנת חיים הם הועברו לפגזיה, ובמשך החודשים הבאים התפתחו כשירה. "ואו, בבדיקת של טרם שחרור, בדקו את הראייה שלהם והודיעו לנו ששניהם סובלים מהיפרדות רשתית", מספר שמואל (55), מהנרס אלקטרוניקה המתגורר בצורה ייחש. "זו תופעה שאופיינית לפגזים". אך חורים צעירים מקבלים בשורה כזאת?

"עובד", הוא הורף, "זה שייך לעבר. הטיסו אותנו במאמבולנס לבילינסון, ניסו להציל את שירי הראיה, חצי שנה הינו בבוסטון בנייתוחים שלא צלחו ומה יש לספר? זה המצב".

"אני זוכרת את ההחלטה שקיבלנו מתוך תחושה פנימית, אפילו ללא מילים", מספרת יפה, "להגיש להם את העולם, כדי שהפכה לאנשים עצמאיים ושמחים בחלקם". על אף שמשפחת לדרמן התגוררה בכפר סבא, נשלחו התאומים לגן לילדים עיוורים בפתח תקוה (ושל אלי'ע), שבו הכינו אותם בהדרגה לשילוב בגן חובה רגיל. כשכל הילדים התחילו ללמוד את האותיות בגן חובה, טל ורועי למדו לזכות אותן בכתב ברייל.

"מאו שאני זוכרת את עצמי אני לא רואה", אומרת טל. "ככה אני, והבנתי שעם זה אני צריכה לחיות ולהסתדר". "לאנשים שמאבדים את הראייה הרבה יותר קשה מאשר לעיוורים מלידה", מוסיף ורועי. "המעבר מעולם אחד לאחר בטח יוצר אצלם חלום. לי אין בעיה להסתגל, מפני שאני לא מכיר מציאות אחרת".

"כבר", מאשרת טל, "אבל זה לא קל. אני לא יכולה ללכת ככה סתם ממקום למקום מבלי להכיר את הסביבה. בבית הספר היסודי הצמדנו לי מורה שיקומית, שתירגלה אותי הליכה עם מקל לפי סימני דרך כמו עמודים, מעקות, רמזורים ומעברי הציה". בזכות הוריהם, גרושים ותיקים המאחרים תחות לצודק גידולם המשותף, טל ורועי

הנצחיים (הנחלים)

התפתחו ביחד ולחוד. מרגע שנכנסו למסלול חינוכי הקפידו הוריהם שהם ילמדו בכיתות נפרדות, כדי שלכל אחד יהיו חברות וחברים משלו. "איך קיבלו אותי בכיתה רגילה?", שואלת טל, "לא חייכתי שי קבלו אותי. עורתי לעצמי להתקבל".

ורועי: "אני זוכר את עצמי עומד מול הכיתה ואומר: 'שלום, אני ורועי, ואני ילד עיוור'. זה לא קרה הרבה, אבל כל מעבר, מהיסודי לחטיבה ומהחטיבה לתיכון, הצריך קליטה מחדש וביקשתי שיעזרו לי להשתלב. זאת לא בושה לבקש".

ורועי נעזר במורות התומכות או הסייעות. "משנה לשנה אישרו לנו פחות שעות", הוא מספר, "ובתיכון הנוכחות שלהן כבר הייתה כמעט בלתי מורגשת".

או מי עזר לכם?

טל ורועי מפנים את פניהם לעבר אמם. "בלי עבודה מסיבית של ההורים ילדים עיוורים לא יכולים להגיע להישגים", אומרת יפה. "במשך השנים נתקלנו בלא מעט ילדים עיוורים שנדחקו לשוליים לא מפני שהם לא מספיק חכמים, אלא בגלל מחסור באמצעי

הנגשה שהסם להם אפשרויות קידום שיש לילדים רגילים. לא הסתפקנו רק בספרים הקיימים בספרייה לעיוורים בנתניה, רצינו לתת להם עוד. לא רצינו שהם יקראו ספר מסוים רק מפני שהוא הועבר לכתב ברייל, רצינו לחשוף בפניהם את השפע הקיים ולאפשר להם לבחור. שעות על גבי שעות ישבנו והקראנו להם את 'דירה להשכיר', 'המטרייה הגדולה של אבא', הספרים של מרים רות, כל הקלאסיקות האהובות".

"זהם גם הפילו עלינו ספרים כבדים", מגחכת טל. "אמא הכריחה אותי לקרוא את 'הבכור לבית אבי', ואבא הקריא לנו את 'הלב'. אני זוכרת שנסענו עד ספריית העיוורים בנתניה, כי לא הייתה לנו סבלנות לחכות עד שהם יגיעו בדואר. כך קראתי בגיל ההתבגרות את 'גשים טקנות' ו'שלושה בסירה אחת' ו'האספית'. היום אני קוראת גם את דניאל סטיל ודם אורן".

ורועי: "אני מכור לאקטואליה, ואני נאלץ לחכות לסופי שבוע כדי שאמא שלי תקריא לי מאמרים מהעיתון. זה מרגיז, כי היום כבר יש טכנולוגיה שמאפשרת לי לקרוא אותם לבד"

מורה שאתם מוזברים על קריאת ספרים. ורועי: "יש אחוז קטן של עיוורים שאומר 'שמעתי טלוויזיה'. אני אומר 'ראיתי טלוויזיה' ו'ראיתי סרט', למרות שטכנית אני לא רואה כלום. גם בילדות, כשהורים הקריאו לי ספרים, הם תיארו לי את התמונות".

טל: "זאתנו רואים את התמונות ברמיון שלנו. בדרך-כלל אני הולכת לקולנוע עם עוד מישהו שיכול להשלים בשבילי את הקטעים של השקט, שבהם אני לא מבינה מה קורה על המסך. לפעמים, כשאני רואה סרט או טלוויזיה, הקול של החשקן מכתיל בי את האופי של הרמות. בגלל זה אני מעדיפה ספרים, שבהם אפשר להפעיל את הרמיון".

ורועי: "ראיתי את 'בופר' ולא הבנתי ממה כולם תלחכים. בעקבות הסרט קראתי את 'אם יש גן עדן' של רוך לשם ואהבתי אותו מאוד, למרות שיש בו הרבה רמזיות". יפה: "כשהחלה היסטרית 'הארי פוטר' לא הייתה להם סבלנות לחכות עד שהוא יתורגם לברייל או יוקלט. את הספר הראשון שמואל ואני הקראנו לטל בתורגות. את הספר השני בסדרה חתכנו לרפים, סרקנו עמוד אחרי עמוד והמרנו לטקסט שנגיש עבורם".

"רק שלא ייווצר הרושם שהם חיים באיוושהו בועה", מתערב שמואל. "העולם שלהם עשיר, והחשיפה שלהם לחוויות שונות הרבה יותר גדולה משלי. הם רכבו על סוסים, גלגליות ורולרבייליס, הם רוכבים על אופני

טל ורועי לדרמן אוהבים לקרוא ולגלוש באינטרנט. זה לא היה נשמע מוזר, אלמלא היה מדובר בתאומים עיוורים. זה לא היה קשה כל-כך, אלמלא העובדה שמרבית הספרים בארץ אינם נגישים לעיוורים. אבא שלהם, שמואל, החליט להילחם בקוצר הראייה של המו"לים ולהקים אתר שיאפשר לכל עיוור לקרוא כראות עיניו

סמדר שיר ♦ צילום: יובל חן

"רצינו לאפשר להם לבחור משפחת לדרמן"

טנדם (אופניים מיוחדים לנכים), הם מטיילים המון גם במסלולים אתגריים כמו היהודיה, הם צלחו את הכנרת, רועי ניגן בפסנתרו, טל נסעה עם החברות שלה לאילת, במבומבילה, לכרתים...".

"פחחתי ברור שפחחתי", מסגנת יפה, "אבל הבנתי שאם כל החברות שלה נוסעות לטיול בנות, בלי ההורים, אני חייבת לשחרר". "מה הבעיה?", מתקוממת טל. "בכלל לא העליתי את זה לדיון. כולן טסות לכרתים, או מובן מאליו שאני אסע איתן. הן חברות שלי מכיתה א', חלקן מהגן, ותמיד הייתה אחת שהחזיקה לי את הדי. אני יכולה ללכת עם המקל למכולת או לתנתן האוטובוס, אני לא יכולה לטייל איתו במקום לא מוכר".

שירות צבאי לא בא בחשבון, גם הדרך אל ההתנדבות כמדים הייתה רצופת מהמורות, אבל טל ורועי הם לא מסוג האנשים שנובטעים בקלות. "יהיה לי ברור שכל אחד מהם יבחר במסלול משלו בשירות הלאומי", מספרת יפה, "אבל בבת-אחת שניהם עזבו את הבית. שיענצתי את עצמי שאין הברל ביני לבין אמא רגילה ששולחת תאומים לצבא, אבל זה לא אותו הדבר. לעשות 'עוף גוול' לילד עיוור זה אחרת".

טל בחרה בפריקט 18" פלוס" והצטרפה לדריה בירושלים עם שותפים עיוורים, ומתרגלים עצמאות בעזרת מורה שיקומית ומדריכה מטעם השירות הלאומי. "שובצתי כלשהו לסייע משפטי או משרד המשפטים בתפקיד מרכזית, אבל לא התנהגתי כמו מרכזנית רגילה שרק מעבירה שירות. העמידו לרשותי מחשב מיוחד עם צג ברייל שאיפשר לי לברר עבור כל מטלפן איפה הבקשה שלו נמצאת. היום, בשנה השנייה, אני עובדת בקשר", מרכיב מידע וייעוץ להורים של ילדים עם צרכים מיוחדים. בעזרת מחשב מיוחד אני שולחת מיליים לרשימת התפוצה ומתקשרת לנזפים שונים. מה קורה בדירה כשאני רוצה להכין לי קפה, ואחת השותפות לא החזירה את צנצנת הקפה למקומה? זו בעיה. תמיד יהיו מכשלות, אבל אני מרגישה שהתקדמתי מאוד מאז שאני עומדת ברשות עצמי".

גם ורועי עומד ברשות עצמו. בשנה הראשונה לשירות הלאומי הוא עבד בעבודה פקידותית במרכז שירות לעיוור, ובמקביל למד בקורס מספרי סיפורים והחל להעביר שעות סיפור לילדים. בשנה השנייה עבר למרכז לקשיש בנהריה, "זשם יש אתגרים", הוא מתמוגג. "אני כל הזמן ממציא פעילויות שיעסיקו את הקשישים. אני מקשיש לסיפורי העלייה שלהם ומתכנן לעבר אותם לחוברת. כל בוקר מחכה להם פינת אקטואליה שהכנתי, עם דיווחים מהארץ ומהעולם. חלק מהדיועות אני שומע ברדיו, ואחרות אני לוקח מהאינטרנט. אני קורא את 'ynet' בעזרת צג הברייל, ורק הגרפיקה והתמונות לא נגישות. כשאני מחפש מאמרים אחרים אני צריך להכות לטופשבוט, שבו אטע הביתה כדי שאמא תקריא לי. לא מרגיז".

"זה לא מרגיז אותי שבני עדיין תלוי בי", מתקנת יפה. "מרגיז אותי שלפעמים נגמר לי הקול ועליי להפסיק את ההקראה". "מרגיז זו מילה עדינה, זה עוול וזו אפליה", מתרעם שמואל.

רומן בשמונה כרכים

מדי שנה יוצאים לאור בישראל אלפי ספרים חדשים. בספרייה לעיוורים מנגישים רק 200-500 מתוכם בברייל או בהקלטה. כשמוכר בספרי לימוד, הבעיה הרבה יותר חמורה. "בתקופת התיכון", מספר שמואל, "יפה ואני שרפנו לילות שלמים בסריקת דפים של ספרים וחוברות עבודה ובהונתם למחשב".

אם מעבירים רומן ממוצע של 300 עמודים לכתב ברייל, מסבירה טל, "מקבלים שמונה כרכים גדולים ומסורבלים שלא קל

לקרוא, ואי-אפשר ממש לקחת למיטה". שמואל: "היום, בזכות הטכנולוגיה המתקדמת, מיותר לכבוז שבוט על הקלדת ספר, כשאפשר ליצור ספרים אלקטרוניים בתוך מספר דקות ובאפס מאמץ".

שמואל לדרמן, נחוש לשנות את המצב, הקים אתר המציע ספרות נגישה לעיוורים (forblindreaders.co.il). הוא פנה לכל המו"לים וביקש לקבל קובצי טקסט של ספרים שפורסמו כדי להנגישם, כך שכל בעל מוגבלות בראייה יוכל ליצור לעצמו ספרייה אישית של הכתבים האהובים עליו. בארצות הברית, הוא ציין במכתבו הרשמיים, הועבר ב-1996 חוק המפקיע את זכויות היוצרים על ספרים לטובת גופים המנגישים חומר לעיוורים, ויוזמה שכבר הביאה להגשת מאות אלפי כותרים. אך מסע ההסברה שהוא מנהל כיון קישוט נופל על אוזניים אטומות.

"המו"לים הגדולים טענו שהספרייה לעיוורים מספקת את צרכי האוכלוסייה הספציפית, וזו אפילו לא בדיוח", קובל לדרמן. "מו"לים שכבר ניאותו להיפגש איתי והבינו שההיצע רחוק מלספק את האוכלוסייה, נימקו את חוסר שיתוף הפעולה שלהם בחשש מהעקבה. גם זה ניומק מנהוג. הדי מי שרוצה להתעניק יכול לסרוק את הספר לתוך מחשב, ויש לא מעטים שעושים את זה. האתר שלי מוגן, ולא כל אחד יכול להירשם אליו ולשלוח ממנו קבצים. כשמישהו פונה אליי אני לא מבקש ממנו תעודת עיוור, אבל אני מבקש ממנו לספר על עצמו ועל המגבלה שלו, שואל באיזו תוכנית הוא משתמש, ואת אלה שלא עומדים בקריטריונים אני יכול לסנן

"ההורים הפילו עלינו ספרים כבדים", מוחכת טל. "אמא הכריחה אותי לקרוא את 'הבכור לבית אבי', ואבא הקריא לנו את 'הלב'. אני זוכרת שנסענו עד ספריית העיוורים בנתניה, כי לא הייתה לנו סבלנות לחכות עד שהם יגיעו בדואר"

ולחסום. יש גם אפשרות להשתמש בפלאג ביוטחן שיגן על זכויות היוצרים, או למה דווקא העיוורים צריכים לשלם את מחיר ההשש מהעקבות?"

איך אתם מסביר את זה? "הם טוענים להגנתם שבאצות הברית מי שמוביל את המאבק הן הספריות לעיוורים ושאני בסך הכל אדם פרטי, לא ארגון ולא עמותה, אבל גם אדם פרטי יכול להיות צודק. בעבר נערכו ניסיונות של הורים ליצור שיתוף פעולה עם הספרייה לעיוורים, והם כשלו. אני שמח להיות אדם פרטי עם מחשבה מקורית ועיקשת, ואני לא מתכוון לוותר". "דיעות אחרונות" מורים לאתר של לדרמן את עמודי החדשות והספורט.

"בתחום המו"לות נמצא רק צדיק אחד – דני פרויזה מ'דני ספרים'. החלום שלי הוא שכל מו"ל יוציא ספרים גם על מדיה מגנטית, כדי שאוכלוסיית העיוורים תוכל לקרוא בזמן אמת. זה אפשרי, זה הכרחי, זה צודק, זה לא עולה כסף – לא למו"לים ולא למדינה, וזה יוסיף אלפי אנשים למעגל של עם הספר".

טל ורועי עסוקים מאוד ולא מעורבים בכל המפגשים שיוזם אביהם בשאיפה לשנות את החוק לפי המודל האמריקאי. טל, שמוצא הבגרות שלה הוא 11.04, מתחילה ללמוד עבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית. ורועי, שהמוצא שלו נושק ל-90, מתעתד לשפר את האנגלית שלו וללמוד תקשורת במכללת ספיר.

"אמורים שאנחנו סיפור הצלחה, וזה נשמע לי מוזר", מצטנעת טל. "העיתוי זוכיה כמה נצליח".

"וכשאנחנו נצליח ויכתבו על זה בעיתון", מוסיף ורועי, "אני מקווה שנוכל לקרוא את המאמר. לבד. במחשב." *